

Urmu-Türkün ilk beşiyi - sevgi ocağı

(əvvəli 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15 və 16 fevral tarixli saylarımızda)

Qoyunda Şeyx Səfi Ələddin, Mahmud Qənizadə, Cabbar bəy Baxcaban, Səid Səlimasi, Nimitac xanım, Mahmud Əşrəfzadə, Həbibullah Ağazadə, Mahmud Sadıqpur Şami kimi neçə-neçə ünlü sənətkar yetirən, torpağının altı, üstü də qızıl tək qiymətli olan, qədim mədəniyyət beşiyi kimi dünyanın maddi-mədəniyyət irsi siyahısına düşən nadir bir şəhər məhv olmaq, bu şəhərin üzük qaşığı olan Urmu gölü isə oraya axan çayların üzərinə suvarma məqsədilə vurulan bəndlər, qazılan saysız-hesabsız quyular üzündən qurumaq üzrədir...

Çox maraqlıdır ki, Urmu gölü dünyanın nadir biosfer qoruqlarından biri kimi UNESCO tərəfindən 1967-ci ildə qeydiyyatına alınıb, yəni qoruq elan olunub və UNESCO-nun qərarı ilə qorunan təbii ərazilər siyahısına daxil edilib. Lakin burnundan uzağı görməyən siyasət dəlləlləri buna da məhəl qoymur və anlamırlar ki, Urmu gölünün quruması nəinki bütün

Azərbaycan, eyni zamanda Türkiyə və İraq, eləcə də İran torpaqları üçün də ciddi ekoloji fəlakətlər yaradacaqdır. Sovetlər dönəmində eyni xarakterli hadisə Aral gölünün də başına gətirilmişdi...

1960-cı illərin əvvəllərində iqtisadçılar Özbəkistan və Qazaxıstanda pambıq əkinini artırmaq məqsədilə sahələrini sulamaq üçün Aral gölünün təbii qaynaqları olan Amudərya və Sirdərya çaylarının üzərindən bənd vuraraq suyundan bolluca istifadə etmiş, nəticədə 1960-cı illərdən bəri Aral gölü yetərinə təmin olunmamışdır. Həm yayın istisindən və suyunun azalmasından tədricən quruyan gölün sahəsi 80 faizə qədər kiçilmiş, suları 150 km içəri çəkilmişdir. 20 il ərzində gölün suyunun səviyyəsi 1980-ci illərədək 80-90 sm azalır və 1989-cu ildə Aral gölü iki yerə ayrılır: Kiçik göl (Quzey) və Böyük göl (Güney). Beləliklə də 1960-cı ildə sahəsi 68 min kvadratkilometr olan Aral gölü getdikcə kiçilmiş və 2005-ci ildə 14 min kvadratkilometr olmuşdur. Özbəkistan Uluslararası Altın Miras Vəqfi Ankara Bölü-

Urmiyanın və Urmu gölü hadisələrinin Güney Azərbaycan ədəbiyyatında bədii təəcəssümü...

mündən Süleyman Mərdanoğlunun söylədiyinə görə, "hazırda "Xəzəri Aralla Birləşdirmə Projesi" üzərində çalışılır. Bu layihədən məqsəd Ob çayının sularını Arala axıtmaq və Aral gölü ilə Xəzər dənizini bir kanal vasitəsilə birləşdirməkdir. Uluslararası Aralı Kurtarma Fondu (UAKF) İcra Komitəsinin açıqlamasında isə Aral gölü probleminin aradan qaldırılması, bölgənin iqtisadi və sosial inkişafının təmin olunması, ekoloji və ətraf mühitdə yaranmış problemlərin həlləməsi məqsədilə 2011-2015-ci illər üçün hazırlanan Proqram çərçivəsində 10 milyard ABŞ dollarının xərclənəcəyi düşünülmüşdür. Aral gölünün dərdinə çarə tapmaq üçün yüksək səviyyədə işlər görülür.

Modern.az saytında yayımlanan son məlumata da isti-isti nəzər salmağı düşündüm: "Güney Azərbaycan əhalisinin və hətta beynəlxalq təşkilatların bu göllə bağlı həyəcan təbili çalmasına baxmayaraq, İran rejimi qarşısına qoyduğu məqsədi icra etməməkdədir. Urmu gölündən əldə olunan son videogörüntülər və şəkillər bunu deməyə əsas verir ki, artıq Urmu gölünün

80%-i quruyub və həmin gölün ətrafında olan kəndlər duz fırtınalarının məhv etdiyi təsərrüfatlarını qoyaraq İranın başqa şəhərlərinə köçməyə məcbur olurlar, yerli əhaldən aldığımız məlumatlara əsasən Türkiyədən və Şimali İraqdan kütləvi şəkildə bu bölgəyə köçürülən terrorist kürdlərin təhlükəsi bir tərəfdən, Urmu gölünün qurudulması da bir tərəfdən, artıq bu bölgədə yaşamaq mümkün olmayacaq. Min illərdən bəri Urmu gölünün sakinləri olan nadir quşlar və dünyada müşahidə olunmayan dəniz heyvanları da artıq ya həlak olub, ya da buradan köç etmək məcburiyyəti ilə üzleşib".

(davamı növbəti saylarımızda)
Esmira FUAD,
filologiya elmləri doktoru.

